

та повoyenni perspektyvy: kolektyvna monohrafiya [elektronne vydannya]. Dnipro: Serednyak. T. K. S. 73–92. [in Ukrainian]

12. Stepanenko, N. M. (2021). Rodynna pisnya u vykhovanni dytyny: tradytsiya i suchasnist' Family song in raising a child: tradition and modernity. Kharkiv: Ranok. 196 s. [in Ukrainian]

13. Tkachenko, S. (2024). Rodynne muzykuvannya yak zasib art-terapevtychnoho vplyvu u roboti z dit'my voyennoho chasu. [Family music making as a means of art therapeutic influence in working with wartime children]. Psykholohiya i pedahohika. №1. S. 76–82 [in Ukrainian]

14. Abrahams, D. Trauma-informed leadership. URL: <https://artherapyforce.com.ua/resource/lektsiya-darrena-abrahamsa-travma-informovaneliderstvo/> [in English]

15. Kennedy, A. Evaluation and evidence to a fair-informed approach. URL: <https://artherapyforce.com.ua/en/resource/angela-kennedy-s-lecture-on-evaluation-and-evidence-for-trauma-informed-approaches/> [in English]

16. Osborne, N. (2022). Music for healing: trauma-informed approaches in arts education. London: Routledge. 176 p. [in English]

17. Osborne, N. (2020). Music and Trauma Recovery. London: Routledge.

18. Redwood, H. (2021). Ethnic Music and Healing: A Psychological Perspective. Oxford University Press. [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

РАСТРИГІНА Алла – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: травмоінформоване мистецтво; етнокультурна педагогіка; арт-комунікації в мистецькій освіті; диригентсько-хорова педагогіка, теоретичні та

методичні основи професійної мистецької освіти в Україні та за кордоном; педагогіка свободи в контексті реалізації сучасної освітньої парадигми; впровадження інноваційних моделей та технологій у вітчизняну систему професійної мистецької освіти.

КЛЕПАР Марія – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Наукові інтереси: народна педагогіка, українські традиції та обряди, народознавство, музична педагогіка, виховання засобами народного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

RASTRYGINA Alla – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Art Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University Ukraine.

Scientific interests: Scientific interests: trauma-informed art; ethnocultural pedagogy; art-communications in art education conducting and choral pedagogy, theoretical and methodological foundations of professional art education in Ukraine and abroad; pedagogy of freedom in the context of implementation of the modern educational paradigm; introduction of innovative models and technologies into the domestic system of art professional education.

KLEPAR Maria – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy of Primary Education of Vasyl Stefanyk Prykarpattia National University.

Scientific interests: folk pedagogy, Ukrainian traditions and rituals, ethnology, music pedagogy, education through folk art.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.05.2025 р.

УДК 378.14.(043)

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-219-308-311

ФІЛОНЕНКО Оксана –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

БУТКЕВИЧ Антон –

аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4099-6264>
e-mail: anton.butkevych.1999@gmail.com

КОМПОНЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті визначено й охарактеризовано компоненти інформаційної культури майбутніх педагогів.

Встановлено, що поліфункціональна особистісна та професійно значуща якість педагога – інформаційна культура – включає такі взаємопов'язані компоненти, як: когнітивний (передбачає активний, творчий характер мисленнєвої діяльності, розуміння сучасної наукової картини світу, повноту і глибину предметних знань, уміння приймати самостійні рішення в різних ситуаціях, інтерес до інформаційної діяльності з використанням засобів ІКТ), технологічний (передбачає комп'ютерну й інформаційну грамотність, що відповідає сучасному рівню розвитку інформатики та комп'ютерних технологій, структурі та якості інформаційних ресурсів, уміння ефективно використовувати інформаційні джерела різного характеру), інформаційно-комунікативний (передбачає активне використання майбутніми педагогами можливостей комп'ютерних комунікацій для міжособистісної та колективної взаємодії, здатність використовувати електронно-обчислювальні та електронно-інтелектуальні системи), прогностичний (включає свідомий вибір майбутніми педагогами джерел інформації, здатність прогнозувати можливі наслідки інформаційної діяльності, професійну і соціальну адаптацію в інформаційному середовищі, що постійно оновлюється) та ергономічний (включає здатність передбачати можливі негативні наслідки роботи з комп'ютером та вміння ефективно організовувати діяльність із використанням засобів ІКТ).

Формування виокремлених компонентів інформаційної культури педагога в процесі професійної підготовки передбачає наявність спеціального організованого освітнього середовища, певної системи педагогічних умов його функціонування, активної

взаємодії всіх учасників освітнього процесу та своєчасного оцінювання рівня її сформованості. Компоненти тісно переплітаються, взаємопов'язані та в підсумку являють собою системну якість особистості педагога, що найінтенсивніше формується під час професійної підготовки в освітньому процесі ЗВО.

Ключові слова: культура, інформаційна культура, майбутні педагоги, компоненти інформаційної культури, інформаційно-комунікаційні технології.

FILONENKO Oksana –

Doctor of Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Special Education
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4453-9887>
e-mail: oksana.filonenko02@gmail.com

BUTKEVYCH Anton –

PhD Student in Philosophy
Specialty 011 Educational Pedagogical Sciences
of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-4099-6264>
e-mail: anton.butkevych.1999@gmail.com

COMPONENTS OF THE INFORMATION CULTURE OF FUTURE TEACHERS

The article defines and characterizes the components of the information culture of future teachers.

It has been established that the multifunctional personal and professionally significant quality of a teacher – information culture – includes such interrelated components as: cognitive (contains the active, creative nature of thinking, understanding of the modern scientific picture of the world, completeness and depth of subject knowledge, the ability to make independent decisions in various situations, interest in information activities using ICT tools), technological (provides computer and information literacy that corresponds to the modern level of development of computer science and computer technologies, the structure and quality of information resources, the ability to effectively use information sources of various nature), informational and communicative (includes the active use by future teachers of computer communications capabilities for interpersonal and collective interaction, the ability to use electronic computing and electronic intellectual systems), prognostic (includes a conscious choice of information sources by future teachers, anticipation of possible consequences of information activities, professional and social adaptation in a constantly updated information environment) and ergonomic (includes the ability to predict possible negative consequences of working with computer technology and the ability to effectively organize activities using ICT tools).

The formation of individual components of the teacher's information culture in the process of professional training involves the presence of a special organized educational environment, a certain system of pedagogical conditions for its functioning, and active interaction of all participants educational process and timely assessment of the level of its formation. The components are closely intertwined, interconnected and ultimately represent a systemic quality of the teacher's personality, which is most intensively formed during professional training in the educational process of higher education institutions.

Keywords: culture, information culture, future teachers, components of information culture, information and communication technologies.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Модернізація системи професійної підготовки майбутніх педагогів у ЗВО передбачає нове бачення розвитку особистості студента. Інформаційна культура в сучасному інформаційному суспільстві стає все більш важливою та актуальною. Це пов'язано зі стрімким розвитком інформаційних технологій, зростанням обсягів інформації, яка надходить до людей, а також зі змінами у способах спілкування та доступу до інформації. Інформаційна культура охоплює різні аспекти життя людини, такі як сприйняття, аналіз, оцінка та використання інформації. Вона охоплює не тільки знання про різні джерела інформації, але і вміння критично оцінювати цю інформацію, розуміти її значення та вплив [5, с. 285]. Тому виникає необхідність у пошуку шляхів формування інформаційної культури майбутніх педагогів з урахуванням інноваційних тенденцій реформування освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. 3-поміж вітчизняних науковців питання формування інформаційної культури майбутніх педагогів досліджували – Т. Бабенко, Я. Галета, М. Друшляк, О. Значенко, М. Золочевська, В. Кириленко, А. Клименко, А. Коломієць, І. Смирнова та ін., майбутніх фахівців різних галузей – О. Гладченко, А. Клеба, М. Коляда, О. Нестерова,

А. Певсе, О. Повідайчик, О. Романишина, М. Шехавцов та ін.

Аналіз науково-педагогічної літератури підтверджує, що існує значний обсяг досліджень на міждисциплінарному рівні, щодо проблем формування інформаційної культури майбутніх фахівців педагогічної галузі. Попри значну увагу вчених до означеної проблеми, питання виокремлення структурних компонентів інформаційної культури майбутніх педагогів залишається малодослідженим.

Мета статті – визначити й схарактеризувати компоненти інформаційної культури майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Українському педагогічному словнику ми знаходимо таке тлумачення поняття «культура» (від лат. cultura – виховання, освіта, розвиток) – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини і втілюються в результатах продуктивної діяльності. У вужчому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької), а також установи й організації, що забезпечують їхню функціонування (школи, ЗВО, клуби, музеї, театри,

творчі спілки, товариства тощо). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльністю» [2].

Культура – система реалізованих і тих, що реалізуються, об'єктивних цінностей і смислів. Зміст виховання – не в оволодінні, а в залученні до нього, бо особистісні культурні смисли народжуються й існують лише в спілкуванні. Існують суб'єктивні особистісні смисли-відношення, які можуть збігатися з об'єктивними культурними смислами, представленими в духовних цінностях. Через це й можливий справжній діалог особистості та культури [6].

У нашому дослідженні інформаційна культура майбутнього педагога розглядається як одна зі складових його професійно-педагогічної культури.

Так, С. Вітвицька, досліджуючи теоретико-методологічні аспекти педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти зазначає, що «професійно-педагогічна культура є особливим утворенням, діалектичною інтегрованою єдністю педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх» [1].

Сформованість у викладача професійно-педагогічної культури, на думку вченої, передбачає:

- усвідомлення своєї неповторності, унікальності в порівнянні себе з іншими індивідуальностями;
- чіткі цілі й мотиви власного саморозвитку;
- самоствердження й усвідомлення рівня сформованості власної компетентності, яку забезпечує система знань і вмінь, переконань, самореалізація у певних видах діяльності;
- цінність і гармонійна єдність індивідуальних властивостей, зокрема креативних;
- динамічність і неперервність саморозвитку, постійну роботу над собою з метою зростання рівня власної культури, зокрема педагогічної;
- усвідомлення власної значущості в особистому, професійному і соціальному аспектах з метою самоствердження в суспільстві [1].

А. Коломієць, І. Лапшина, В. Білоус тлумачать поняття інформаційна культура педагога «як інтегроване особистісне утворення, що містить у собі не тільки вміння працювати з комп'ютером, а й уміння орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі, уміння шукати, відбирати і критично аналізувати інформаційні ресурси, уміння спілкуватися за допомогою сучасних засобів комунікації» [4, с. 22].

Інформаційна культура вчителя, на думку О. Карабіна, є «відносно цілісна підсистема загальної професійної культури людини, є продуктом його творчих здібностей і в сукупності з професійно значущими якостями вчителя» [3, с. 37].

Інформаційна культура вчителя, як стверджує О. Карабін, виявляється в таких аспектах:

- висока комунікативна культура;

- розуміння й уміння адекватно інтерпретувати тенденції розвитку інформаційного суспільства;

- володіння основами аналітичної переробки інформації;

- уміння працювати з різною інформацією;

- знання особливостей інформаційних потоків у своїй сфері діяльності;

- ефективна робота з масовими інформаційними технологіями;

- уміння витягати інформацію з різних джерел та представляти її в зрозумілому вигляді;

- навички використання технічних пристроїв;

- володіння всіма жанрами навчально-методичної літератури;

- володіння засобами психолого-екологічного захисту від негативної інформації [3, с. 37].

Формування інформаційної культури реалізується шляхом залучення особистості до інформаційної діяльності, що є процесом, у межах якого людина перетворює і пізнає інформаційне середовище, максимально реалізуючи в ньому свої здібності, потреби і прагнення з метою власного розвитку та з користю для суспільства. Під час цього процесу особистість виступає діяльним суб'єктом, а освоювані об'єкти, процеси і явища інформаційного середовища – об'єктом інформаційної діяльності [7]. Основою формування інформаційної культури майбутнього педагога є становлення системи його безперервної особистісно-орієнтованої освіти. Система професійної підготовки має будуватися на основі врахування новітніх педагогічних технологій і можливостей використання ІКТ. Використання стратегії неперервної освіти з використанням новітніх інформаційних технологій дає змогу подолати суперечності між темпами суспільного та індивідуального соціокультурного розвитку педагога і створити реальну перспективу для професійно-особистісного розвитку майбутнього фахівця в галузі освіти.

Формування інформаційної культури майбутнього педагога в процесі його професійної підготовки у ЗВО передбачає знання компонентів цієї складної особистісної якості. Поліфункціональна особистісна та професійно значуща якість педагога – інформаційна культура – включає такі взаємопов'язані компоненти, як: когнітивний, технологічний, інформаційно-комунікативний, прогностичний, ергономічний.

Розглянемо їхні сутнісні характеристики.

1. Когнітивний компонент містить активний, творчий характер мисленнєвої діяльності, розуміння сучасної наукової картини світу, повноту і глибину предметних знань, уміння приймати самостійні рішення в різних ситуаціях, інтерес до інформаційної діяльності з використанням засобів ІКТ.

2. Технологічний компонент інформаційної культури містить комп'ютерну й інформаційну грамотність, що відповідає сучасному рівню розвитку інформатики та комп'ютерних технологій, структурі та якості інформаційних ресурсів, уміння ефективно використовувати інформаційні джерела різного характеру.

3. Інформаційно-комунікативний компонент передбачає активне використання майбутніми педагогами можливостей комп'ютерних комунікацій для міжособистісної та колективної взаємодії, здатність використовувати електронно-обчислювальні та електронно-інтелектуальні системи.

4. Прогностичний компонент включає свідомий вибір особистістю джерел інформації, передбачення можливих наслідків інформаційної діяльності, професійну і соціальну адаптацію в інформаційному середовищі, що постійно оновлюється.

5. Ергономічний компонент включає здатність передбачати можливі негативні наслідки роботи з комп'ютером та вміння ефективно організовувати діяльність із використанням засобів ІКТ.

Формування виокремлених компонентів інформаційної культури педагога в процесі професійної підготовки передбачає наявність спеціального організованого освітнього середовища, певної системи педагогічних умов, активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу та своєчасного оцінювання рівня її сформованості. Компоненти і способи діяльності тісно переплітаються, взаємопов'язані та в підсумку являють собою системну якість особистості педагога, що найінтенсивніше формується під час професійної підготовки в освітньому процесі ЗВО.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, формування інформаційної культури майбутніх педагогів необхідно здійснювати через формування її когнітивного, технологічного, інформаційно-комунікативного, прогностичного та ергономічного компонентів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні критеріїв, показників та рівнів сформованості інформаційної культури майбутніх педагогів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вітвицька С. С. Педагогічна підготовка магістрів в умовах ступеневої освіти: теоретико-методологічний аспект: монографія. Житомир, 2009. 435 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 375 с.
3. Карабін О. Інформаційна культура студентів в контексті модернізації педагогічної освіти. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка. 2005. № 2. 149 с.
4. Коломієць А. М., Лапшина І. М., Білоус В. С. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя: навчально-методичний посібник. Вінниця: ВДПУ, 2006. 88 с.
5. Купіна О. Формування інформаційної культури майбутніх учителів в умовах збройної агресії та інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2023. Вип. 65. Том 2. С. 283–288.
6. Філоненко О. В. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього викладача. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. Вип. 206. С. 46–52.
7. Haleta Y., Kozlenko V., Riabovol L., Filonenko O., & Kravtsova T. Formación de la cultura de proyectos en futuros docentes. *Revista De La Universidad Del Zulia*. 2023. № 14(41). Pp. 526–536. <https://doi.org/10.46925/rdluz.41.29>

REFERENCES

1. Vitvyts'ka, S. S. (2009). Pedahohichna pidhotovka mahistriv v umovakh stupenevoyi osvity: teoretyko-metodolohichnyy aspekt [Pedagogical training of masters in the conditions of degree education: theoretical and methodological aspect]: monohrafiya. Zhytomyr. 435 s. [in Ukrainian]
2. Honcharenko, S. U. (1997). Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. K.: Lybid'. 375 s. [in Ukrainian]
3. Karabin, O. (2005). Informatsiyna kul'tura studentiv v konteksti modernizatsiyi pedahohichnoyi osvity [Information culture of students in the context of modernization of pedagogical education]. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu*. Seriya: Pedahohika. №2. 149 s. [in Ukrainian]
4. Kolomiyets, A. M., Lapshyna, I. M., Bilous, V. S. (2006). Osnovy informatsiynoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya [Basics of information culture of the future teacher: educational and methodological manual]: navchal'no-metodychnyy posibnyk. Vinnytsya: VDPNU. 88 s. [in Ukrainian]
5. Kupina, O. (2023). Formuvannya informatsiynoyi kul'tury maybutnikh uchyteliv v umovakh zbroynoyi ahresiyi ta informatsiynoyi viyny [Formation of information culture of future teachers in the conditions of armed aggression and information war]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*. Drohobych. Vyp. 65. Tom 2. S. 283–288. [in Ukrainian]
6. Filonenko, O. V. (2022). Formuvannya profesiyno-pedahohichnoyi kul'tura maybutn'oho vykladacha [Formation of the professional and pedagogical culture of the future teacher]. *Naukovi zapysky*. Seriya: Pedahohichni nauky. Kropyvnyts'kyy: RVV TSDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 206. S. 46–52. [in Ukrainian]
7. Haleta, Y., Kozlenko, V., Riabovol, L., Filonenko, O., & Kravtsova, T. (2023). Formación de la cultura de proyectos en futuros docentes. *Revista De La Universidad Del Zulia*. № 14(41). Pp. 526–536. URL: <https://doi.org/10.46925/rdluz.41.29> [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ФІЛОНЕНКО Оксана – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя; розвиток освіти й педагогічної думки в Україні у другій половині XIX – XX столітті.

БУТКЕВИЧ Антон – аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: формування інформаційної культури майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

FILONENKO Oksana – Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: professional training of the future teacher; development of education and pedagogics in Ukraine in the 2nd half of the 19th – 20th centuries.

BUTKEVYCH Anton – PhD Student in Philosophy Specialty 011 Educational Pedagogical Sciences of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University.

Scientific interests: formation of information culture of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2025 р.

Стаття прийнята до друку 25.05.2025 р.